

○		
△	X	?
		□

Grammatik- tidende

Indhold:

indholdsfortegnelse: side i

forord: side ii

en sætnings led: side 1 - 10

vi arbejder med disse led i sætningen:	side 1
disse led markeres altså gerne således:	side 1
hvordan finder man så disse led?	side 2
et led er ikke det samme som et ord:	side 3
øvelser i sætningsanalyse:	side 4
analysing sentences:	side 8

komma: side 11 - 17

1. mellem helsætninger	side 11
2. foran ledsætninger	side 11
3. efter ledsætninger	side 12
4. opremsninger	side 12
5. tilføjelser	side 12
5.1. forklaringer eller præciseringer	side 12
5.2. tiltaleord	side 12
5.3. udråb og bandeord	side 12
5.4. spørgende slutningsord	side 12
5.5. foran- og bagvedstillede led	side 13
5.6. ved parentetiske ledsætninger	side 13
5.7. navnesamstilling (apposition)	side 13
6. <i>men</i>	side 13
kommaøvelser	side 14
the English comma simplified	side 16
punctuation exercises	side 17

ordklasser: side 18 - 20

vi arbejder med disse ordklasser:	side 18
de centrale ordklasser:	side 19
øvelser i ordklasseanalyse:	side 20

sætnings- og ordklasseanalyse: side 21

oversigt over grammatikudtryk: side 22

NB: ideen til det følgende
er hugget fra en række kolleger på Solrød Amtsgymnasium.
De stjal sikkert andetsteds.

Nogle af jer - en enkelt eller to - har sikkert haft en grammatik i hånden før. Og har hadet den. Jeg bilder mig ikke ind at I alle kommer til at elske Grammatiktidende, men I vil forhåbentlig erfare at den kan bruges.

Hensigten er at Grammatiktidende skal få jer til at se grundigt på tekster. Hvis man vil arbejde seriøst med en tekst, er det nødvendigt at starte med det sproglige udtryk. Man skal forstå tekstens overflade. Det kræver kendskab til grammatik.

Men først og fremmest skal Grammatiktidende være jer en hjælp når I selv skal producere tekster. Det er ganske enkelt ikke muligt at skrive forståeligt hvis man ikke ved hvad et grundled er, hvad en ledsætning er - og den slags.

Grammatiktidende er bygget op på en anden måde end de fleste andre grammatikker. Det vigtigste kommer først - nemlig sætningens led. Først sidenhen er der noget om ordklasser, som den traditionelle grammatik starter med.

God fornøjelse med Grammatiktidende!

HUSK: der er ingen grund til at fortvivle hvis det hele er sort snak. Så har du jo netop brug for øvelserne!

en sætnings led

I har sikkert - måske/eventuelt - hørt noget om grundled og udsagnsled.
Det har I nok glemt alt om.
For det var jo ikke spor morsomt.
Men nu skal I på den igen:

Vi arbejder med disse led (= funktioner, = roller) i sætningen:

- (1) **Manden synger** grundled - udsagnsled
The man sings × ○
- (2) **Manden synger en sang** grundled - udsagnsled - genstandsled
The man sings a song △
- (3) **Manden synger os en sang** grundled - udsagnsled - hensynsled - genstandsled
The man sings us a song □
- (4) **Manden synger os ofte en sang** grundled - udsagnsled - hensynsled - biled - genstandsled
The man often sings us a song ~~~
- (5) **Manden er dum** grundled - udsagnsled - omsagnsled til grundled
The man is stupid ⊗
- (6) **Kritikerne kalder manden dum** grundled - udsagnsled - genstandsled - omsagnsled til genstandsled
The critics call the man stupid ⊕

Disse led markeres altså gerne således:

○	=	udsagnsled	=	verb
×	=	grundled	=	subject
△	=	genstandsled	=	object
□	=	hensynsled	=	indirect object
~~	=	biled	=	adverb(ial phrase)
⊗	=	omsagnsled til grundled	=	subject complement
⊕	=	omsagnsled til genstandsled	=	object complement

Hvordan finder man så disse led?

udsagnsled: sæt et *jeg* foran hvert ord indtil det giver mening;

grundled: sæt et *hvem* eller *hvad* foran udsagnsleddet
- svaret er lig med grundleddet;

genstandsled: sæt et *hvem* eller *hvad* foran
udsagnsleddet og grundleddet
- svaret er lig med genstandsleddet;

hensynsled: sæt et *hvem* eller *hvad* foran
udsagnsleddet, grundleddet og genstandsleddet
- svaret er lig med hensynsleddet

omsagnsled til grundled: her gælder automatikken ikke mere
- vi skal tænke os om.

Se på sætningen *Han er dum*. Hvor mange personer eller ting er der i den?

Javist, kun en enkelt (*han*) som også kaldes noget andet (*dum*).

På samme måde med *Peter hedder Hans*. Her er der igen kun én person.

I *Stenen kaldes en diamant* er der også kun én ting.

I de tilfælde (og udsagnsleddet er en form af *at være*, *at blive*, *at hedde*, *at kaldes* [eller andre med nogenlunde samme betydning]) siger vi at sætningen indeholder et omsagnsled til grundled.

omsagnsled til genstandsled: .. her gælder automatikken heller ikke
- vi skal tænke os om igen.

Se på sætningen *De kalder Peter Hans*.

Hvor mange er der, ud over grundleddet?

Nemlig! Kun én (*Peter*) som altså også kaldes noget andet (*Hans*).

Her er *Peter genstandsled* og *Hans* er *omsagnsled til genstandsled*.

Ganske som i: *Peter fandt sangen smuk*

- her er *smuk* omsagnsled til genstandsled.

Det er ikke så tit vi har et omsagnsled til genstandled.

biled: hvis man ikke har fået bid endnu,
så er det led man arbejder med, nok et biled.

Biled angiver gerne *tid*, *sted*, *måde*, *årsag* eller sådan noget.

Prøv at sætte et *hvornår*, *hvor*, *hvordan*, *hvorfor* eller lignende
foran udsagnsleddet og grundleddet

- svaret er et biled.

Et led er ikke det samme som et ord:

- (1) *Den grimme mand* sang.
- (2) Manden sang *en væmmelig arie*.
- (3) Manden *har fået* sin afsked.
- (4) Manden fik besked *lige før*.
- (5) Han sang *en arie fra Bergs opera Lulu*.
- (6) Nu *er* han *blevet* arbejdsløs.
- (7) Han lovede nemlig *sine foresatte på sin arbejdsplads* en Mozart-arie.
- (8) *Forskellen på en arie af Berg og en arie af Mozart* er tydelig.
- (9) *Når man hører en arie af Berg*, får man hovedpine.
- (10) Det er *endnu værre at høre bratsch-stemmen fra operaen Lulu alene*.
- (11) Nogle kalder Lulu *en enestående opera i den absolutte verdensklasse*.
- (12) De mener *at det er en verdensbegivenhed at den blev opført i København*.
- (13) *At det skulle være tilfældet*, er dog usikkert.
- (14) Man får hovedpine *når man hører en arie af Berg*.
- (15) *Hvis man hører nogen sige at han sætter pris på at høre Lulu fordi musikken er så smuk og fuld af traditionelle harmonier som klinger så dejligt*, skal man skaffe hjælp.

**Bemærk at sætningerne (9), (12), (13), (14) og (15) indeholder
ledsætninger**

**- altså sætninger der optræder som led i en anden (overordnet) sætning.
Man kalder en sætning for en *helsætning* med mindre den indgår i en
anden sætning som et led - for så er der tale om en ledsætning.**

sætningsanalyse

1. Du lovede mig en flødebolle
2. Kan du låne mig fem liter benzin?
3. Det dårlige vejr kostede klubben mange penge.
4. Vi lånte dem vores lejlighed i ferien.
5. Vi har foræret vores nabo den ene af ungerne.
6. Han lærte os de nye bestemmelser i færdselsloven.
7. Jeg sender børnene nogle gamle mønter i morgen
8. Peter og jeg lavede mad i går.
9. Per og Lis spillede dukketeater i kælderen hver mandag.
10. Maden er kold.
11. Vi spiste maden kold.
12. Sygehuset er byens højeste bygning.
13. Hendes kammerater kalder hende Beth.
14. Maskinen vasker tøjet rent og hvidt.
15. Brandsprøjten pumpede dammen tom
16. Jeg har en hest, som jeg giver foder hver dag.
17. Hvem kan låne mig 100 kroner?

18. Ludvig d. 14. blev, da han var gammel, kaldt solkongen.
19. Han vidste at hun gik i skole.
20. At hun gik i skole, vidste han.
21. Spørgsmålet var om han sagde sandheden.
22. I middelalderen var Ribe en vigtig handelsby.
23. Tolderne har først for nylig opdaget smuglerierne.
24. De døbte skibet Freja.
25. Æblerne i rektorhaven var så modne at de faldt ned.
26. Rådyrets hun kaldes en rå.
27. Ledelsen har tilbudt de ansatte lønforhøjelse.
28. Ingen har røbet den hemmelighed Frederik og Marie gemmer på.
29. Vi gav vores elskede lærer en gave.
30. Ofte er Nørregade trist og mørk om vinteren.
31. Jeppe Aakjær skrev mange uforståelige jyske digte.
32. Sieglinde fandt hvad hun søgte.
33. Siegfried faldt og brækkede benet da han spillede tennis.
34. Dagen efter gav de besked.

35. I sommermånederne holder solen huset varmt.
36. Tillidsmanden fortalte sine kammerater nyheden.
37. Store snemasser lukkede i går alle hovedveje.
38. Ekspeditionen skulle fange dyrene levende.
39. Min onkel er fisker i Hvide Sande.
40. Du har lovet os en historie.
41. På engelsk hedder København Copenhagen.
42. Kunne andre end vikingerne bygge så gode skibe?
43. Vi regner med at du kommer.
44. Søren så at Ebbe blev bleg, mens han stod i båden som vippede meget voldsomt hele tiden.
45. Oven over skyerne er himlen altid blå.
46. Båden hedder Katarina.
47. Vi gav hende en lampe i konfirmationsgave.
48. Det hus som brændte i går, var min onkels.
49. Huset, som brændte i går, var min onkels.
50. Problemet er at det bliver for sent.

51. Synet af det køkken fratog mig appetitten.
52. Kan du låne mig en trøje?
53. Blommerne er modne om 14 dage.
54. Han drikker brændevin som andre drikker vand.
55. Kendte du de fugle vi så på stranden.
56. I Danmark er jeg født.
57. Jeg er født i Danmark.
58. Else er blevet formand for den lokale strikkeklub.
59. Markerne er grønne nu.
60. Valdemar Sejr stadfæstede Jyske Lov i 1241.
61. Hun kom hoppende ind i klassen.

analysing sentences

- 1: She gave him a thorough beating.
- 2: He is singing a song.
- 3: He sang two songs before they shot him.
- 4: Before they shot him, he sang two songs.
- 5: Coming to the top of the stairs, he realised that he had forgotten his keys.
- 6: He was born and raised on the moon.
- 7: Her left ear is bigger than her right foot.
- 8: Some consider education an example of brain drain.
- 9: Bad weather cost the tourist industry an awful amount of money.
- 10: On the other hand, her right ear is smaller than her upper lip, I'm told.
- 11: She has but one upper lip.
- 12: "Is that seat comfortable?" he asked the man with three buttocks.
- 13: In Danish Copenhagen is København.
- 14: That it is beyond doubt that this is an idiotic sentence, is obvious.
- 15: It is obvious that it is beyond doubt that this is an idiotic sentence.
- 16: Never in the field of human conflict was so much owed by so many to so few.

analysing sentences

- 17: Who said that?
- 18: Sir Winston Churchill did, after The Battle of Britain.
- 19: She burst into tears when he burst into the room.
- 20: "Mice" is the plural of "mouse".
- 21: She was still weeping two hours after he had left.
- 22: Why can't a woman be more like a man?
- 23: Their heads are filled with cotton, hay and rags.
- 24: When he saw that the man she loved was drowning, he rushed to her side
and shot her five times in her left little finger.
- 25: When they set out they were well prepared.
- 26: He was singing lustily.
- 27: Oozing charm from every pore, he oiled his way around the floor.
- 28: She jumped as someone popped a balloon behind her.
- 29: One third of the world's population consume(s) two thirds of the world's
ressources.
- 30: Somewhere in my youth or childhood I must have done something good.

analysing sentences

- 31: The ball rebounded from the goalpost and Owen headed it in.
- 32: If you were reborn as an animal, what animal would you be?
- 33: If you are ever in London, come and see me.
- 34: Come and see me if you are ever in London.
- 35: It is quite natural that you should want to meet your daughter.
- 36: Stewart opened his eyes and said, "Who's your beautiful friend?"
- 37: The woman who was talking on the phone gave Parker a big smile.
- 38: What she said made me angry.
- 39: This is what I wanted.
- 40: I think I'm in love with the postman.

komma

Flere års dansk kommakrig sluttede (?) den 3. oktober 2003.
Dansk Sprognævn foreslog at de forskellige kommasystemer blev afløst af kun
ét enkelt system.
Og sådan blev det.
Tegnsætning, herunder anvendelsen af komma, har ét enkelt formål, nemlig at
hjælpe læseren med at læse og forstå en tekst.

I det følgende gennemgås resultatet af fredsslutningen oven på den store
danske kommakrig - jf. Retskrivningsordbogen:

komma anvendes:

1. mellem helsætninger

En helsætning er en sætning som ikke står som led, f.eks. genstandsled, i en anden sætning. De kan som regel stå alene, f.eks. *Der lød et brag*. Normalt er det punktum der bruges til at afgrænse helsætninger. Sæt komma hvis der mellem to punktummer (en *periode*) er to helsætninger:

- a) Der lød et brag, og døren gik op.
- b) Der lød et brag som vækkede alle, og døren gik op.

2. foran ledsætninger - og så dog alligevel ikke

En ledsætning er en sætning som står som led, f.eks. genstandsled, i en helsætning: Ledsætninger kan ikke stå alene.

Dansk Sprognævn anbefaler at man ikke sætter komma foran ledsætninger, men at man altså skriver: *Jeg synes at I er dygtige.*

Dansk Sprognævn anbefaler altså at man som hovedregel ikke sætter komma foran ord som *at, der, som, hv-ord* (hvem, hvad, hvor, hvornår, hvorfor og så videre), *når, da, idet* og *fordi*.

Men det er valgfrit:

a) Jeg ved at dansklæreren er klog.	eller	a*) Jeg ved, at dansklæreren er klog.
b) Kender du pigen der står i baren?	eller	b*) Kender du pigen, der står i baren?
c) Jeg sætter mine kommaer som jeg vil, og gider ikke høre mere vrøvl.	eller	c*) Jeg sætter mine kommaer, som jeg vil, og gider ikke høre mere vrøvl.

I venstre spalte er der ikke komma foran ledsætningen. Det er der derimod i højre spalte. Dette er den nye regel. Fra foråret 2004 er det frivilligt om man vil sætte komma foran ledsætninger.

Og det er da også en skam at sætte et komma som effektivt splitter sætningsdelene. Det letter ikke forståelsen af teksten når der er komma foran genstandsleddet, for eksempel.

Men hvad man end vælger, skal man gennemføre det med konsekvens! Det nytter ikke at man sætter kommaet hver anden gang.

3. efter ledsætninger (og mellem sideordnede ledsætninger)

Der skal altid sættes komma **efter** en ledsætning:

- a) Når **solen skinner**, bliver jeg glad.
- b) **I er dygtige**, synes jeg.
- c) De beboere **som har betalt for meget**, får pengene tilbage.
- d) Jeg bliver glad **når solen skinner**, og tager mine løbesko frem.

og mellem sideordnede ledsætninger:

- e) Jeg bliver glad **når solen skinner, og når det ikke blæser for meget**, og tager mine løbesko frem.
- f) **At vinden peb, og at tordenen rullede**, var ikke til at tage fejl af.

Sideordnede ledsætninger er ledsætninger som ikke fungerer som led i hinanden, og som har samme funktion i helsætningen.

4. ved opremsninger

Sæt et komma hvis der lige så godt kunne have stået *og*, *men*, eller *eller*:

- a) Han købte sild, ost og mælk.
- b) Det var et kort, udbytterigt møde.
- c) Til min fødselsdag vil jeg servere pizza, burgere eller pølser.

5. ved tilføjelser

Sæt komma ved de såkaldte *selvstændige sætningsdele*. Selvstændige sætningsdele er for eksempel forklarende og præciserende tilføjelser, altså dele som ikke fungerer som egentlige sætningsled:

5.1. forklaringer eller præciseringer

- a) I julen rejser vi væk, **fx til Rom**.
- b) Han håndterede grejet, **herunder vaffeljernet**, som en uddannet kok.

5.2. tiltaleord

- c) Kom herhen, **Hans!**
- d) **Kammerater**, nu er den gal igen!

5.3. udråb og bandeord

- e) **Øv**, nu gik den i smadder!
- f) Kan I ikke være stille, **for pokker!**

5.4. spørgende slutningsord

- g) Du er medlem af partiet, **ikke?**
- h) Han vil da ikke protestere, **vel?**
- i) I har vel nok en dygtig lærer, **hvad?**

5.5. foran- og bagvedstillede led

Bemærk også at der skal sættes komma ved led som er trukket ud af sætningen og anbragt enten forrest eller bagest. Disse led bliver altid gentaget med stedord inde i sætningen:

- j) **Peter**, ham kan vi vil stole på?
- k) **Den lille butik på hjørnet**, det er min onkels.
- l) Var han da ikke nordmand, **ham Holberg**?

5.6. ved parentetiske ledsætninger

En parentetisk ledsætning er en ledsætning som (næsten) lige så godt kunne have stået i parentes, mellem tankestreger eller have været formuleret som en selvstændig helsætning. Dvs. en parentetisk ledsætning kan som regel helt udelades uden at sammenhængen bliver meningsløs, jvf. regel 2:

- m) Forleden spurgte min makker, **der ellers ikke interesserer sig for fugle**, om jeg ikke syntes svalerne fløj lavt.
- n) Forleden spurgte min makker (**der ellers ikke interesserer sig for fugle**) om jeg ikke syntes svalerne fløj lavt.
- o) Jeg kender tilfældigvis pigens bedsteforældre, **som i øvrigt bor et eller andet sted i provinsen**.
- p) Jeg kender tilfældigvis pigens bedsteforældre. **De bor i øvrigt et eller andet sted i provinsen**.

5.7. navnesamstilling (apposition)

Navnesamstilling er små forklarende tilføjelser. Der skal komma omkring de navnesamstillinger som står parentetisk, dvs. dem som kunne have været udeladt uden at det havde påvirket meningen.

- q) Den største danske å, **Gudenåen**, løber gennem Silkeborg.
- r) Fenol, **den dødsensfarlige gift**, bruges meget i industrien.

Men:

- q*) Den store danske å Gudenåen løber gennem Silkeborg.
- r*) Den dødsensfarlige gift Fenol bruges meget i industrien.

6. *men*

Der skal altid komma eller et andet tegn foran *men*.

- a) Hotellet var billigt, **men** elendigt.
- b) Tegnsætning er et problem som de fleste kender til, **men** kun få gør noget ved.
- c) Nu kender I de vigtigste regler for det nye komma, **men** I skal øve jer i at bruge det.

komma

Sæt komma i følgende sætninger:

- 1) Vinden peb og tordenen rullede.
- 2) Lene tog mig på ordet og ankom dagen efter og hun så ud til at befinde sig udmærket.
- 3) Enten er han syg eller også er han bortrejst.
- 4) Her er hundekoldt for vinduet har stået åbent.
- 5) Han er god nok er han.
- 6) Der var ikke meget ved den film var der vel?
- 7) Det er din egen skyld bemærkede hun.
- 8) "Tiden er inde" sagde han "til at skifte signaler."
- 9) Han gik til højre hun til venstre.
- 10) Når Svalerne flyver lavt bliver det regnvejr.
- 11) At svalerne flyver lavt er nu ikke noget sikkert tegn på at det bliver regnvejr.
- 12) Jo lavere de flyver des større udsigt er der til regn.
- 13) Ilden var ikke gået ud selvom vi havde sovet længe.
- 14) Når alle melder sig og når ingen svigter skal det nok gå.
- 15) Det skal nok gå hvis ingen svigter.
- 16) Den der sover synder ikke.
- 17) Man siger det bliver dårligt vejr når svalerne flyver lavt.
- 18) Vi sætter kommaer mens han sover.
- 19) Man må drille dem som sover i timen.
- 20) Min fætter der er læge i Århus besøger mig på lørdag.
- 21) Der er indgået en ny aftale på området hvorfor de hidtidige satser ikke længere gælder.

- 22) Han købte kartofler gulerødder rødbeder og agurker.
- 23) Skabet er dels for stort dels for dyrt.
- 24) Fyrretræ er både smukt holdbart og billigt.
- 25) Det var en mørk og stormfuld nat.
- 26) Det var en mørk stormfuld nat.
- 27) Nu og da går han helt amok f.eks. i eksamenstiden.
- 28) Vi får helt sikkert regn bl.a. fordi svalerne flyver så lavt.
- 29) Yrsa ti stille!
- 30) Bare lige lidt endnu venner!
- 31) Kan I da ikke høre efter for fanden!
- 32) For fanden kan I da ikke høre efter!
- 33) I regner da ikke med at få fri endnu vel?
- 34) Hun er kommet i godt selskab hvad?
- 35) I er repræsenteret i elevrådet ikke?
- 36) Sunes kommaregler skal vi virkelig bruge dem?
- 37) Den grønne cykel med den blanke bagskærm det er min.
- 38) I skal nok lære det måske allerede i år.
- 39) Jeppe Aakjær jyden og Thorkild Gravlund sjællænderen har begge skrevet om deres hjemstavn.
- 40) Jyden Jeppe Aakjær og sjællænderen Thorkild Gravlund har begge skrevet om deres hjemstavn.
- 41) Jens min fætter er læge i Århus.
- 42) Vi hører ikke radio men ser fjernsyn.
- 43) Trætte men lykkelige kom de igennem kommaøvelserne.

hovedregel: følg Dansk Sprognævns anbefalinger med ganske få ændringer
- altså *ikke* komma foran ledsætninger.
Så går det ikke helt galt.

1 det betyder bl.a.:

1.1 at der **IKKE** må sættes komma foran *that*
(som kan være udeladt)

- ex:
- i *he said (that) it was a good idea*
 - ii *she married a man (that) she met on the bus on her way to work*
 - iii *it is quite natural that you should want to meet your father*

1.2 at der **ALTID** skal sættes komma foran (og efter) parentetiske relativsætninger

- ex:
- i *this is Ms Rogers, who's joining the firm next week*
 - ii *her first husband, who was here yesterday, died last year*
 - iii *Ford's Model T car, which sold for \$500, was developed in 1908*

2 resten er *usually, often, normally*

ex: *When subordinate clauses begin sentences, they are often followed by commas*

2.1 - ellers er der normalt heller ikke komma **efter** ledsætninger
(med mindre de er lange: Identifying expressions which show exactly who or what is being talked about, are a pain in the ass, eller der er tale om parentetiske relativsætninger [jf 1.2 ovenfor])

the English comma - punctuation exercises

- 1) Jane decided to try home-made steak pie and Andrew ordered whiskey with boiled potatoes.
- 2) Jane had pie and Andrew had whiskey.
- 3) She had very little to live on but she would never have dreamed of taking what was not hers.
- 4) She was poor but she was honest.
- 5) If you are ever in London come and see me.
- 6) Come and see me if you are ever in London.
- 7) Romeo and Juliet were believe it or not in love with each other.
- 8) He said "There's no way we can help her".
- 9) "I don't like this one bit" Julia said.
- 10) What is the name of the man who just came in?
- 11) My only brother who is a doctor lives in Sweden.
- 12) The man that is my doctor lives in Sweden.
- 13) Have you got anything that will get ink out of the carpet?
- 14) Pointing the gun at the lower part of his body she asked him where he had spent the night.
- 15) Have you got a book that is easy to read?
- 16) He gave me *On Chesil Beach* which is a wonderful book.
- 17) Did you like the wine we drank last night?
- 18) I feel sorry for the man she married.
- 19) The woman who does my hair has moved to Istanbul.
- 20) Dorothy who does my hair has moved to Istanbul.

ordklasser

Ordklasser er sådan nogenlunde det samme som en stor samling papkasser. Et sprog har en frygtelig masse ord, og for at kunne holde styr på dem, sorterer man dem. Man lægger dem ned i forskellige papkasser - eller sagt lidt finere: man deler dem ind i forskellige kategorier.

Man vælger papkasse(r) til et ord ud fra ordets egenskaber. Det er desværre ikke altid så let.

Vi arbejder med disse ordklasser:

navneord: (substantiver)	<i>et bord, en stol, en murer, et postbud, forståelse, kærlighed, en enhjørning, Hasle, Kofoed.</i> betegner ting, levende væsener, begreber; en undergruppe er egennavne; kan sættes i ejefald (genitiv): et postbud _s taske.
udsagnsord: (verber)	<i>at være, at hedde, at slå, at løbe.</i> betegner en tilstand eller en handling; kan angive nutid, datid, førnutid osv.: han <u>synger</u> , han <u>sang</u> , han <u>har sunget</u>
tillægsord: (adjektiver)	<i>smuk, gammel, lysende¹, pissetum.</i> betegner en egenskab og beskriver / begrænser som regel et navneord(sled): en <i>smuk</i> → (gammel → kone); kan gradbøjes: <i>smuk, smukkere, smukkeste; sentimental, mest sentimental</i> ; dette gælder dog ikke de absolutte tillægsord som for eksempel <i>sort</i> .
stedord: (pronominer)	<i>jeg, mig, min, du, dig, din, han, ham, hans, hun, hende, hendes, den, dens, det, dets, vi, os, vores, I, jer, jeres, de, dem, deres, en, et, nogen, nogle, man, hver, ingen, hvad, hvem</i> - og en hel del flere;; får indhold fra sammenhængen; kan ikke bøjes.
kendeord: (artikler)	<i>en, et</i> (og <i>den</i> mv. bruges også her).

¹ nogle vil nok indvende at *lysende* er lang tillægsmåde (præsens participium) af udsagnsordet *at lyse*. Dem om det. *Lysende* og alle de andre der er dannet på samme måde, kan gradbøjes (Mine børn er mere læsende end dine) og skal derfor opfattes som tillægsord: udsagnsord kan altså ikke gradbøjes.

Men nu er det desværre ikke helt så enkelt. Participier har delt tilhørsforhold - dels hos udsagnsord, dels hos tillægsordene. Deraf navnet participium (de latinkyndige kan klappe i deres små hænder). De optræder som tillægsord, mens indholdssiden er præget af udsagnsordene.

Og så kan de også optræde som biord / biled (adverbier / adverbialer): Han kom *hoppende* på arbejde.

Hermed være det fastslået at det her med ordklasser ikke er så enkel en sag endda.

ordklasser

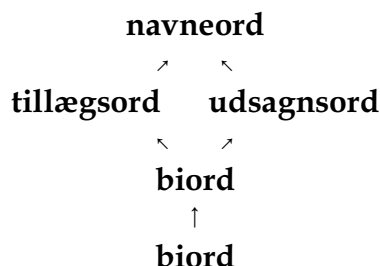
forholdsord: (præpositioner)	<i>til, fra, på, i, efter, siden.</i> betegner et forhold, f.eks. tid (<i>siden jul</i>), sted (<i>i skoven</i>), måde (<i>med håndkraft</i>), årsag (<i>af hundegalskab</i>).
bindeord: (konjunktioner)	<i>men, fordi, og, at.</i> forbinder ord, led og sætninger og angiver arten af disse størrelses indbyrdes forhold (<i>sideordnet</i> som i: <i>Peter og Hans</i> , <i>underordnet</i> som i "de gik <i>fordi</i> de ikke ville være med").
talord: (numeralier)	gu' ve' 'va' det er for no'en!
biord: (adverbier)	<i>ofte, temmelig, ret, her, meget.</i> angiver noget om <i>måde</i> (han synger <i>smukt</i>), <i>grad</i> (han synger <i>meget</i> smukt), <i>tid</i> (han synger smukt <i>nu</i>), <i>sted</i> (<i>her</i> synger han smukt nu) og lignende; knytter sig til udsagnsord (han synger ← <i>smukt</i>), til tillægsord (han er en <i>meget</i> → dum dreng), til andre biord (han synger <i>meget</i> → smukt), eller til sætninger (<i>mon</i> → [han kommer]).

Ordklasser kan man bruge til mange ting. I hvert fald er det nødvendigt at kende til dem når man skal bruge en ordbog (sætningen **The grass was hero green* er fremkommet på grund af ukendskab til ordklasser, og man får en pudsig opfattelse af en sætning som *rummet er meget lyst* hvis man tror det sidste ord er et navneord).

De centrale ordklasser

kan sættes op i et skema der viser deres hyppigste tilknytning

Øverst finder vi navneordene:

Dette skema kan læses således:

Navneord knytter sig ofte ikke til nogen anden ordklasse, mens **udsagnsord** og **tillægsord** knytter sig til navneordene (manden ← *sover*, en *grøn* → mand). **Biord** kan knytte sig til udsagnsord (han synger ← *smukt*), til tillægsord (han er *uhyggelig* → grim), og til et andet biord (han synger *meget* → grimt).

ordklasseøvelser

1. Teaterchefen efterlod et teater i økonomisk kaos.
2. Han havde nemlig sendt en frygtelig masse penge til sin hemmelige konto i Schweiz inden han blev afsløret.
3. Desværre nåede han at flygte til udlandet før politiet fik fat i ham.
4. Det er en hån mod de andre at kalde Bornholms Tidende en avis.
5. Men det er nu blevet bedre på det seneste.
6. De bibeholder dog traditionen med at bevæge sig i grænselandet mellem fantasi og virkelighed.
7. Han har købt et lille hus på landet.
8. Hun havde ikke sovet hele natten.
9. Hun løb nemlig skrigende rundt i haven for at holde myrerne på afstand.
10. Hvad er forskellen på politivold og hustruvold?
11. Ved du ikke det?
12. Han sang en arie fra Bergs opera Lulu.
13. Nu er han blevet arbejdsløs.
14. Han lovede nemlig sine foresatte på sin arbejdsplads en Mozart-arie.

sætnings- og ordklasseanalyse

1. Hvis man hører nogen sige at han sætter pris på at høre Lulu fordi musikken er så smuk og fuld af traditionelle harmonier som klinger så dejligt, skal man skaffe hjælp.
2. Det er inden for de færrestes fatteevne at det virkelig skulle være nødvendigt at beskæftige sig med den slags grammatik i så lang tid for at finde ud af hvordan man skal udtrykke sig skriftligt, og hvordan man anvender det nye komma bare sådan nogenlunde rigtigt.
3. I de samfund hvor den kapitalistiske produktionsmåde hersker, viser rigdommen sig som en uhyre vareophobning, og den enkelte vare som dens elementarform.
4. Dette er den sidste sætning der skal analyseres her i grammatiktidene, som alle utvivlsomt er kommet til at hade af et godt hjerte.

oversigt over grammatikudtryk

adjektiv	tillægsord	numeralier	talord
adverbiale	biled	objekt	genstandsled
adverbium	biord	objektsprædikatv
akkusativ	genstandsfald	omsagnsled til genstandsled
aktiv	handleform	ordinaltal	ordenstal
apposition	navnesamstilling	passiv	lideform
artikel	kendeord	perfektum	førnutid
atematisk	sammensat	perfektum participium
attributivt	foranstillet	kort tillægsmåde
dativ	hensynsfald	pluralis	flertal
dativobjekt	hensynsled	plusquamperfemtum ..	førdatid
demonstrativ	påpegende	positiv	første grad
femininum	hunkøn	possisiv	eje-
finit	tidsbøjet (<i>hm!</i>)	pronomen	stedord
futurum	fremtid	prædikatv	omsagnsled
genitiv	ejefald	prædikatv	efterstillet
imperativ	bydemåde	præposition	forholdsord
imperfektum	"datid"	præsens	"nutid"
indefinit	ubestemt	præsens participium
infinit	ikke tidsbøjet (<i>hm!</i>)	lang tillægsmåde
infinitiv	navnemåde	præteritum	"datid"
interrogativ	spørgende	refleksiv	tilbagevisende
kardinaltal	mængdetal	relativ	henførende
kasus	fald	sekundært objekt	hensynsled
komparation	gradbøjning	singularis	ental
komparativ	anden grad	subjekt	grundled
konjunktion	bindeord	subjektsprædikatv
konjunktiv	ønskemåde	omsagnsled til grundled
maskulinum	hankøn	substantiv	navneord
modalverbium	mådesudsagnsord	superlativ	højeste grad
modus	måde	tematisk	usammensat
neutrum	intetkøn	tempus	"tid"
nominativ	nævnefald	verbal	udsagnsled
		verbum	udsagnsord